

SŁOWACKA POLITYKA GOSPODARCZA WOBEC PRZEDSIĘBIORSTW A UWARUNKOWANIA KRYZYSOWE

Na podstawie badań 2022-2023

Instytut Nauk o Zarządzaniu i Jakości Akademii Humanitas

Andrzej Kupich, Ladislav Vaškovič

Wstęp

- Po pandemii covid-19 oraz wysokiej inflacji powodującej wzrost cen środków produkcji i cen energii przed całą gospodarką światową stoją nowe wyzwania. Mimo tego, że Europa pozostaje w tyle za globalną gospodarką, malejące tempo wzrostu Słowacji i prognoza śreniorocznego wzrostu PKB na poziomie 1,3% sugeruje, że trudno będzie dogonić średni poziom PKB w Europie.
- Ma to miejsce między innymi dlatego, że gospodarka słowacka hamuje od kryzysu 2012 roku. Od tego czasu brakuje realnych reform w zakresie edukacji i służby zdrowia a także poprawy funkcjonowania administracji rządowej i lokalnej oraz zapewnienia infrastruktury na poziomie aktualnych standardów europejskich.
- Z punktu widzenia sektora biznesowego wyraźne było dążenie do zasadniczej poprawy warunków i rozwoju samego biznesu poprzez zmiany w polityce gospodarczej rządu. Wyniki ekonomiczne przedstawione przez Słowacką Izbę Przemysłowo-Handlową na podstawie badań ankietowych pokazują wciąż te same problemy, które wpływają negatywnie na środowisko przedsiębiorczości od ponad dekady, a z którymi nieskutecznie mierzy się biznes od lat.

Wstęp

Pierwotnie rok 2022 miał być rokiem, w którym będzie można zapomnieć o negatywnych skutkach pandemii Covid-19 i skupić się na szybszym rozwoju gospodarczym. Pandemia spowodowała jednak bezprecedensowy rozpad relacji z dostawcami, nasiliły się rosnące ceny towarów, presja inflacyjna, na którą European Central bank nie odpowiedział na czas.

Praktycznie wszystkie analizy wyników badań ankietowych wskazują, że warunki dla biznesu w 2023 roku będą trudniejsze i bardziej wymagające niż rok wcześniej.

Badania ankietowe na Słowacji

Od roku 1998 Słowacka Izba Przemysłowo-Handlowa (SOPK) prowadzi badania przedsiębiorstw, a ich wyniki prezentuje na specjalnych corocznych seminariach. Podstawowym celem badań jest uzyskanie danych o spodziewanych wynikach ekonomicznych podmiotów gospodarczych w roku bieżącym oraz sformułowanie oczekiwań na rok kolejny. Drugim celem jest zdobycie danych do oceny warunków przedsiębiorczości w badanych firmach oraz pozyskanie opinii przedsiębiorców na temat działań rządu wpływających na kształtowanie środowiska przedsiębiorczości.

Na podstawie badań dokonywana jest analiza i ocena badań stanu, uwarunkowań i perspektyw przedsiębiorstw słowackich; w tym zarządzania relacjami rząd – przedsiębiorstwa.

Badanie w roku 2022

Analiza wyników badania przeprowadzonego w roku 2022r. jest bardzo interesująca z tego względu, że sektor przedsiębiorstw pracował w warunkach, będących pod wpływem trzech fal pandemii. W marcu 2021r. (po wyborach parlamentarnych) doszło do zmiany rządu i pojawiła się pewna nadzieja na zmianę stosunku nowych władz do sektora przedsiębiorstw.

Metody badawcze obejmują: ocenę wyników badań ankietowych przedsiębiorstw w latach 2010-22, analizę statystyczną, analizę komparatywną. Badania były prowadzone przez Komitet Społeczno-Ekonomiczny Słowackiej Izby Przemysłowo-Handlowej (kierowany przez dr Ladislava Vaškoviča), z którym współpracował Instytut Zarządzania i Ekonomii Akademii Humanitas. Na tej podstawie zostały przedstawione wyniki wieloletnich badań ankietowych ocen i opinii przedsiębiorstw dotyczących polityki gospodarczej.

Corocznie wyodrębniane grupy pytań:

- przewidywane wyniki gospodarcze badanych przedsiębiorstw w roku bieżącym oraz oczekiwane na rok kolejny z punktu widzenia przedsiębiorstw
- ocena jakości warunków przedsiębiorczości i oczekiwany stan w roku kolejnym
- ocena polityki gospodarczej rządu i komunikacji z sektorem przedsiębiorstw oraz propozycje przedsiębiorców dla rządu, służące poprawie warunków przedsiębiorczości
- określenie ryzyk i barier w działalności przedsiębiorstw oraz ustalenie ich hierarchii z punktu widzenia respondentów, przedstawienie poglądów podmiotów gospodarczych w kwestii wykorzystania środków finansów z UE

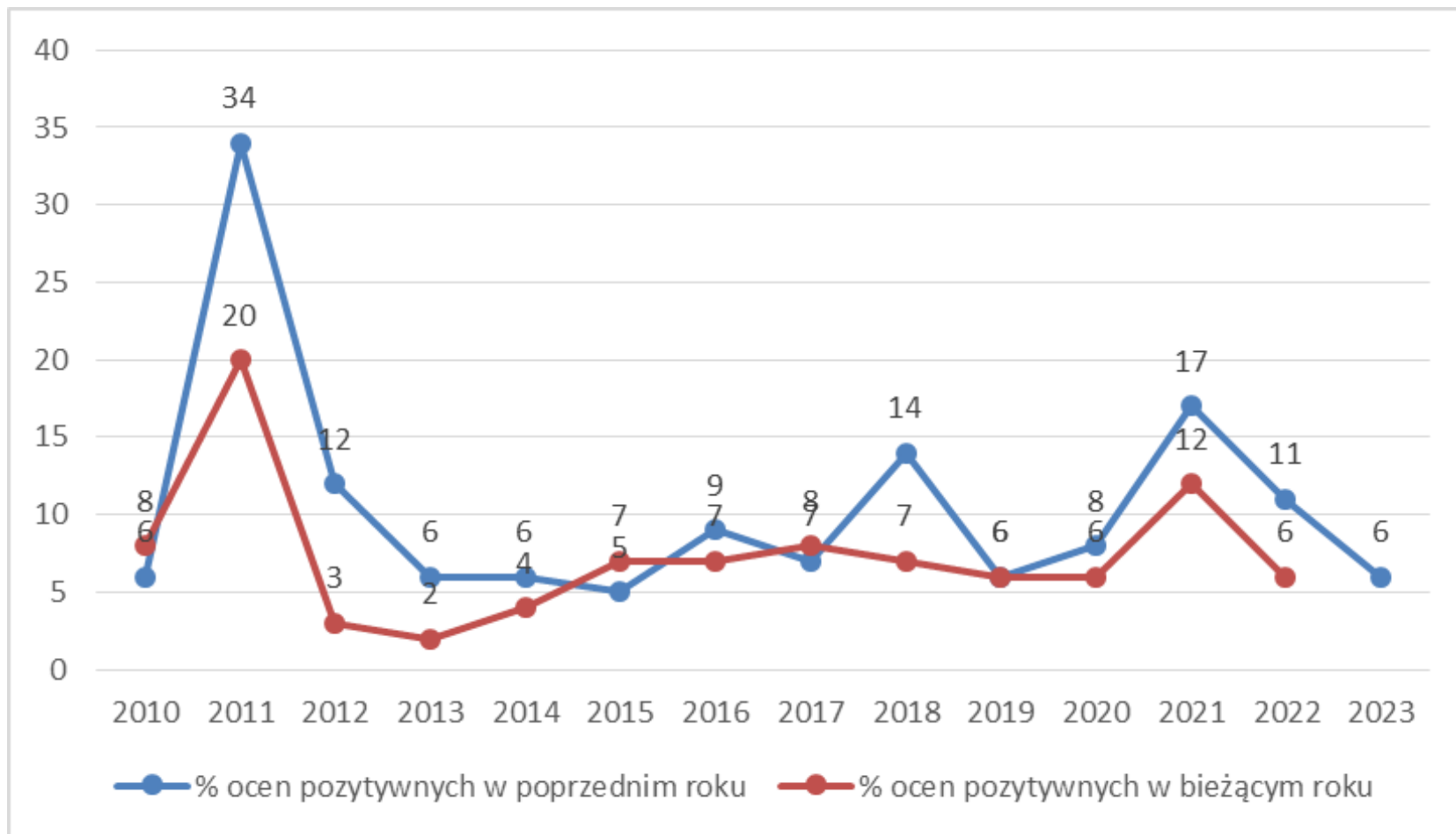
Dodatkowo, obecnie pojawiła się grupa pytań dotycząca wpływu pandemii na sektor przedsiębiorstw oraz ocena działań państwa w zakresie pomocy i wsparcia dla sfery przedsiębiorczości, a także dwa dodatkowe pytania o ocenę skuteczności działań rządu dotyczących przeciwdziałaniu inflacji.

Uwarunkowania przedsiębiorczości w perspektywie dziesięcioletniej oraz krótkookresowej

Respondenci wyrażali swoje opinie na temat panujących w ich kraju warunków funkcjonowania przedsiębiorstw poprzez odpowiedzi na osiem pytań, zgrupowanych w czterech blokach:

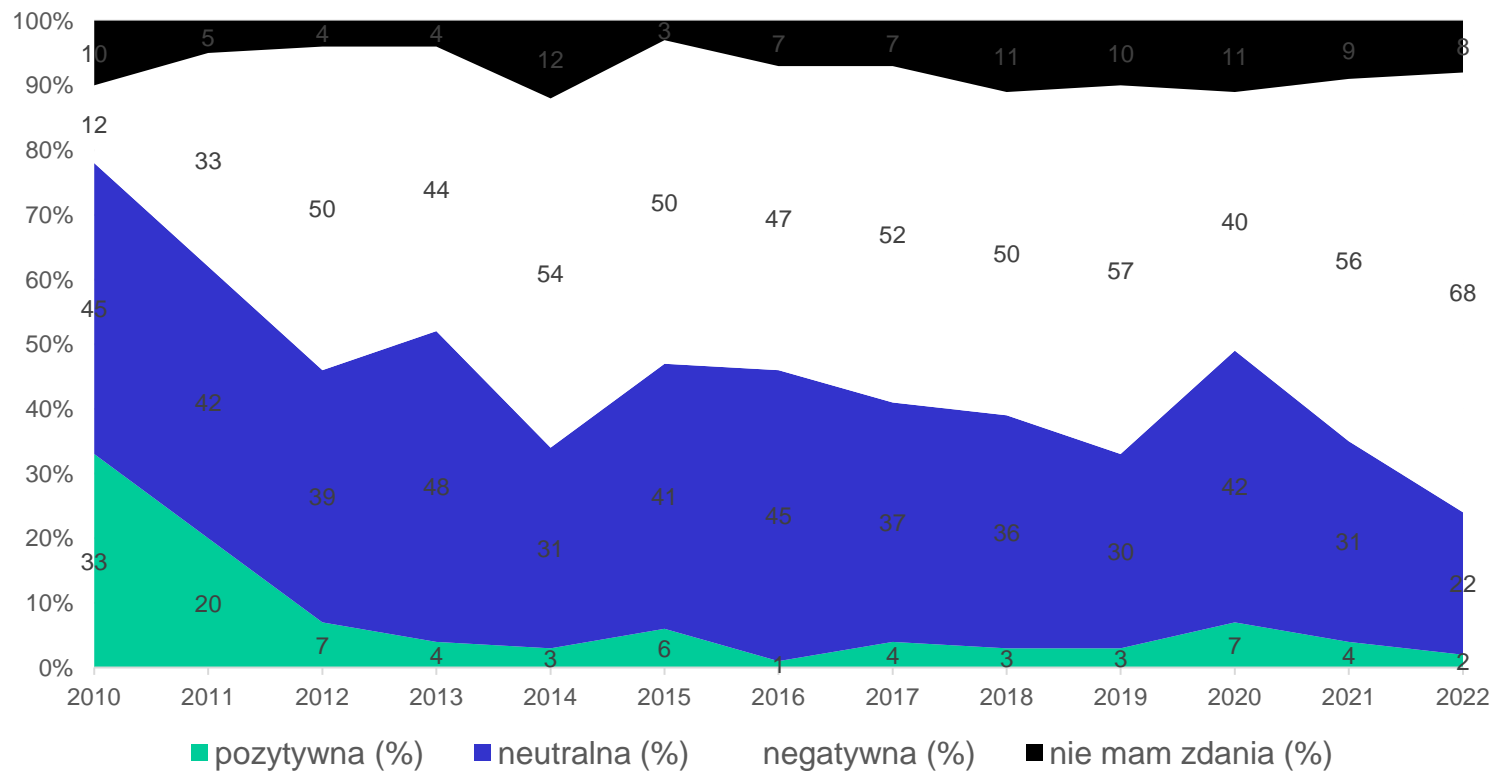
1. Ocena warunków przedsiębiorczości w roku 2022 i oczekiwania na rok 2023
2. Polityka gospodarcza sektora publicznego; ocena polityki gospodarczej rządu i jego komunikacji oraz wpływ samorządów lokalnych na warunki przedsiębiorczości; ocena instrumentów polityki gospodarczej rządu
3. Ocena i ustalenie hierarchii ryzyk związanych z działalnością przedsiębiorstw
4. Ocena instrumentów i przedsięwzięć opracowanych przez Ministerstwo Gospodarki

Wykres 1. Postrzeganie środowiska przedsiębiorczości jako przyjazne w latach 2010 - 2022 (w % odpowiedzi)

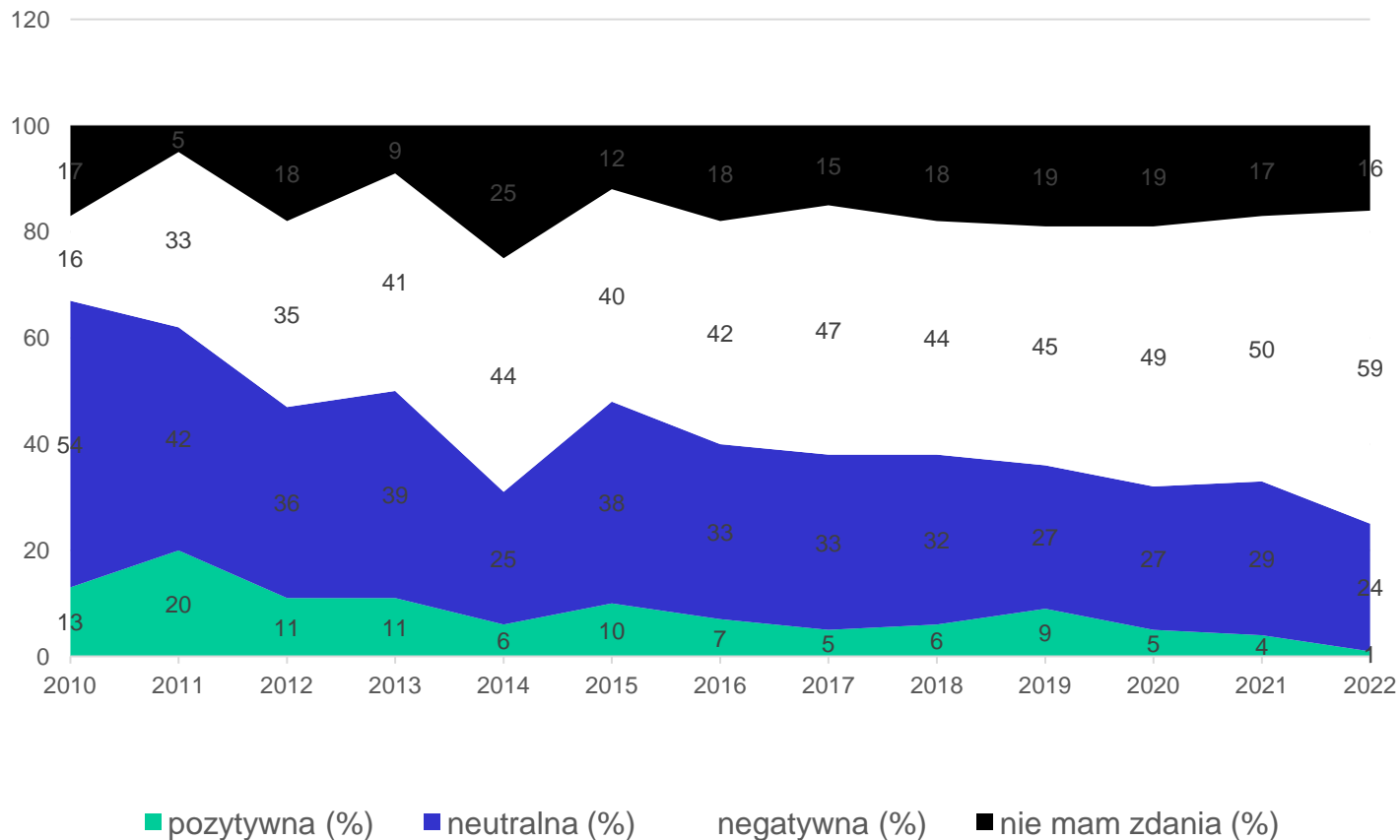

Wykres 2. Oceny rządowej polityki gospodarczej w latach 2010-2022

1. Porównując uwarunkowania przedsiębiorczości w roku 2022 z rokiem 2012, można zauważyć, że w 2022 oceniających je jako przyjazne było stosunkowo niewiele (6%), ale dwukrotnie więcej niż w roku 2012, kiedy było to tylko 3%.
2. Spodziewając się wyników własnych w 2023 r. dla większości wskaźników ekonomicznych, szacunki są nieco poniżej wartości z ankiety w 2021 r. (szacunek na 2022 r.).
3. Większość respondentów przewiduje wzrost wskaźnika obrotów, największa część przewiduje także spadek wyniku ekonomicznego po opodatkowaniu.

Wykres 3. Ocena komunikacji rządu z instytucjami sektora przedsiębiorstw w latach 2010-2022

Wnioski

1. Polityka gospodarcza w roku 2022 w porównaniu z 2021 została oceniona bardziej negatywnie. Pozytywnie oceniło ją zaledwie 2% ankietowanych, a negatywnie aż 68%.
2. Komunikacja rządu z instytucjami sektora przedsiębiorstw była w roku 2022 oceniona jako najgorsza od roku 2010. Pozytywnie oceniali ją zaledwie 1% respondentów, a negatywnie 59% respondentów
3. Oceny wpływu samorządów na środowisko przedsiębiorczości zmierzają w tym samym kierunku jak oceny polityki gospodarczej rządu. Ponad połowa przedsiębiorstw ocenia go neutralnie oraz że nie ma on znaczącego wpływu na działalność firm.

Ocena posunięć rządu w roku 2022, które najbardziej pogorszyły warunki funkcjonowania środowiska przedsiębiorstw i nie powinny być realizowane

1. Dopuszczenie do wzrostu cen energii i surowców
2. Instrumenty i posunięcia w ramach walki z pandemią wpływające na ograniczenie wzrostu gospodarczego
3. Brak mechanizmów wspierających rozwój gospodarki po pandemii
4. Zwiększenie obciążeń podatkowych i składkowych
5. Niedostateczne usunięcie barier administracyjnych
6. Inne – nieprzygotowanie do korzystania ze źródeł UE, dążenie do regulacji rynku itp.

Ryzyka działalności przedsiębiorstw

Za największe ryzyko w działalności przedsiębiorstw w poprzednich latach uznawano wysokie obciążenia podatkowe i składkowe, natomiast w badaniu tegorocznym po raz drugi respondenci wskazali wzrost kosztów surowców i materiałów, zwłaszcza cen energii. Obciążenia podatkowe znalazły się na drugim miejscu w hierarchii ryzyk działalności. Na trzecim miejscu znalazł się problem wykwalifikowanych pracowników.

Tablica 1 zawiera ciąg ryzyk w latach 2011-2022. W hierarchii długookresowej wzrost cen, zwłaszcza energii plasował się na 6 miejscu, a dopiero w 2021 znalazł się na miejscu pierwszym. W ostatnim czasie trzy ryzyka były wysoko odnotowane w hierarchii – spadek popytu zagranicznego ze względu na kryzys związany z pandemią, brak wykwalifikowanej siły roboczej oraz koszty energii. Ciągłe wysokim ryzykiem są wysokie podatki i opłaty, niski stopień przestrzegania prawa oraz klientelizm i korupcja przy zamówieniach publicznych.

Tablica 2. Opinie dotyczące korzystania ze środków finansowych UE w latach 2013-2022

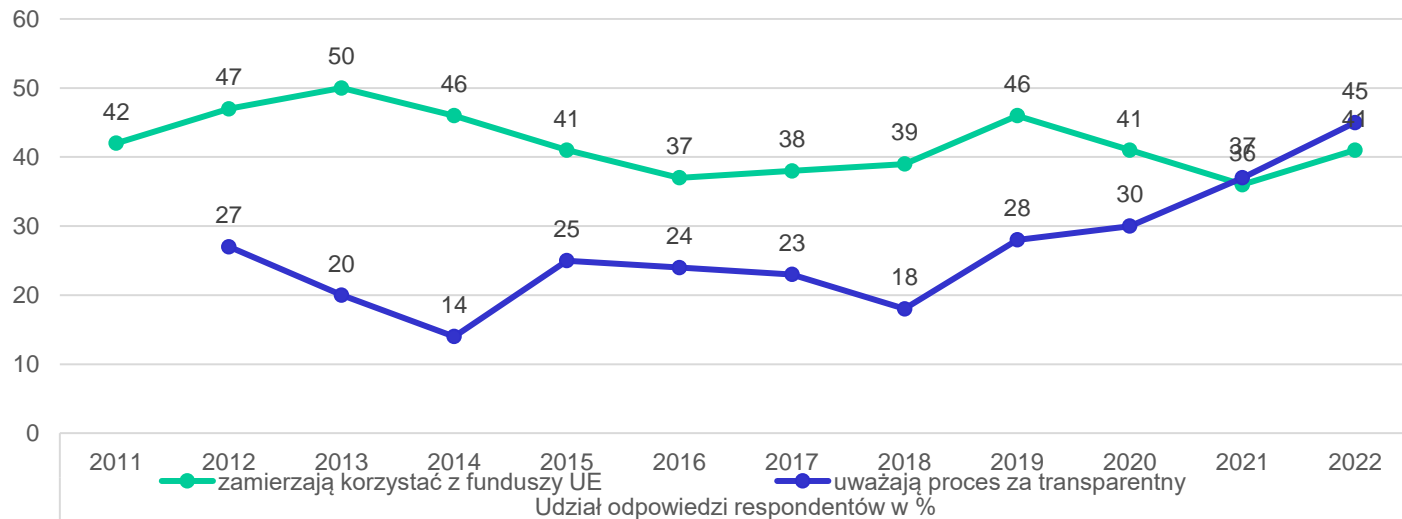
Z tablicy 2 wynika wyraźny wniosek, że po roku 2021, kiedy wystąpiło najniższe zainteresowanie wykorzystaniem środków unijnych, w roku 2022 nastąpił powrót do poprzednich wartości:

Pytania	Udział odpowiedzi w %																			
	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie
Czy Państwa firma w kolejnym okresie będzie wykorzystywać fundusze strukturalne UE?	50	50	46	54	41	59	37	63	38	62	39	61	46	54	41	59	36	64	41	59
Czy zakładają Państwo, iż cały proces wykorzystania funduszy unijnych będzie przejrzysty?	20	80	14	86	25	75	24	76	23	77	18	82	28	72	30	70	37	63	45	55

Wykres 4. Opinie dotyczące korzystania ze środków finansowych UE w latach 2011-2022

	Udział odpowiedzi respondentów w %											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zmierzają korzystać z funduszy UE	42	47	50	46	41	37	38	39	46	41	36	41
Uważają proces za transparentny		27	20	14	25	24	23	18	28	30	37	45

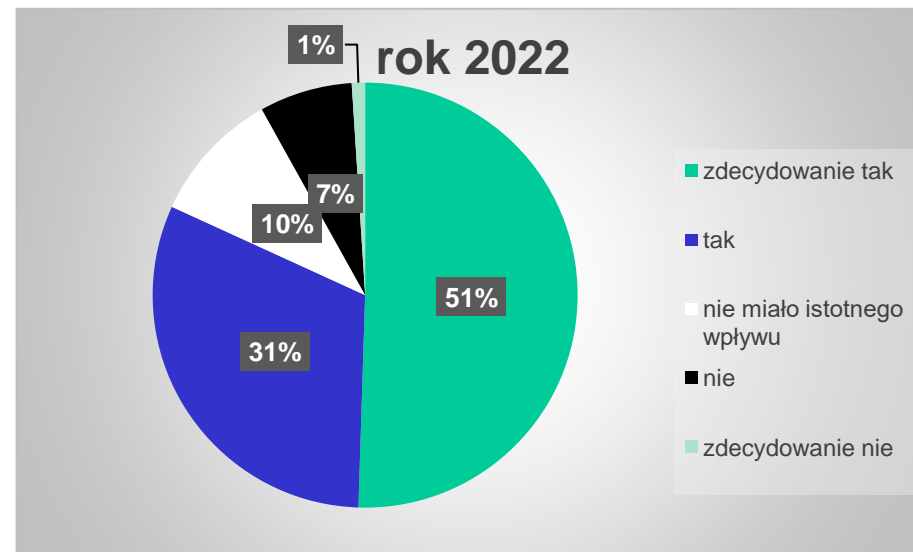
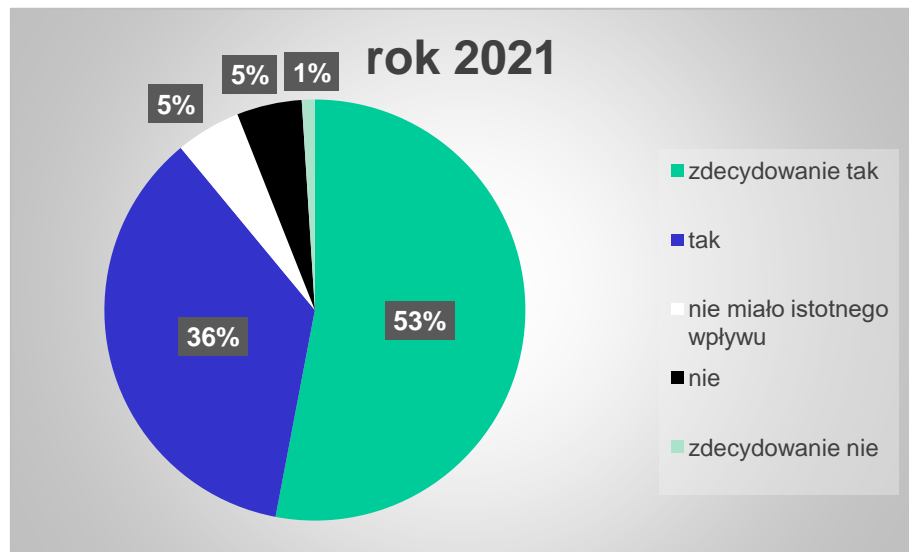
Tablica 3. Ocena wejścia Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej w latach 2015-2022

W pytaniu, czy członkostwo Słowacji w UE respondenci oceniają jako korzystne, przeważają oceny jednoznacznie pozytywne:

Udział odpowiedzi (w %)	Zdecydowanie tak	Tak	Nie miało istotnego wpływu	Nie	Zdecydowanie nie
rok 2015	53	33	8	4	2
rok 2016	52	31	14	2	1
rok 2017	53	31	12	4	0
rok 2018	60	34	4	2	0
rok 2019	53	39	3	3	2
rok 2020	62	26	7	5	0
rok 2021	53	37	4	5	1
rok 2022	50	31	11	7	1

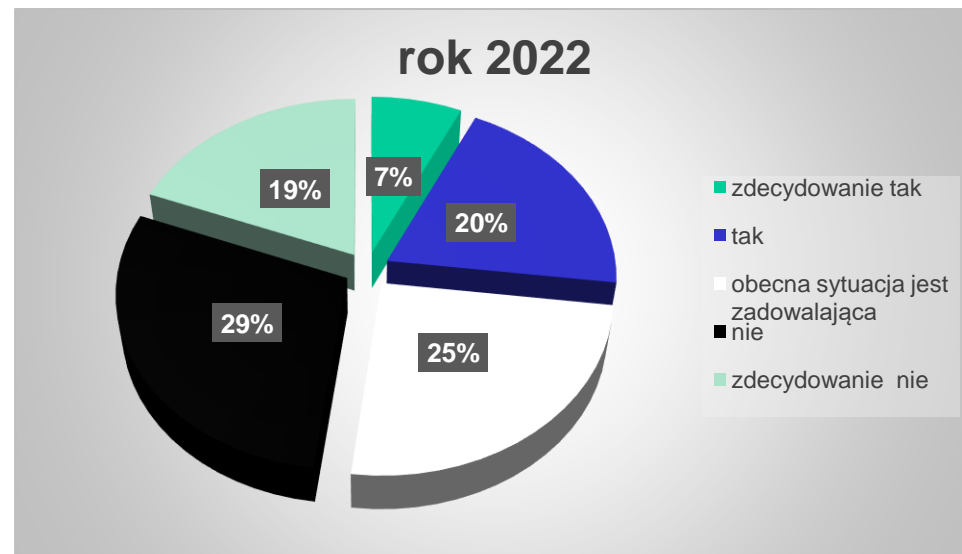
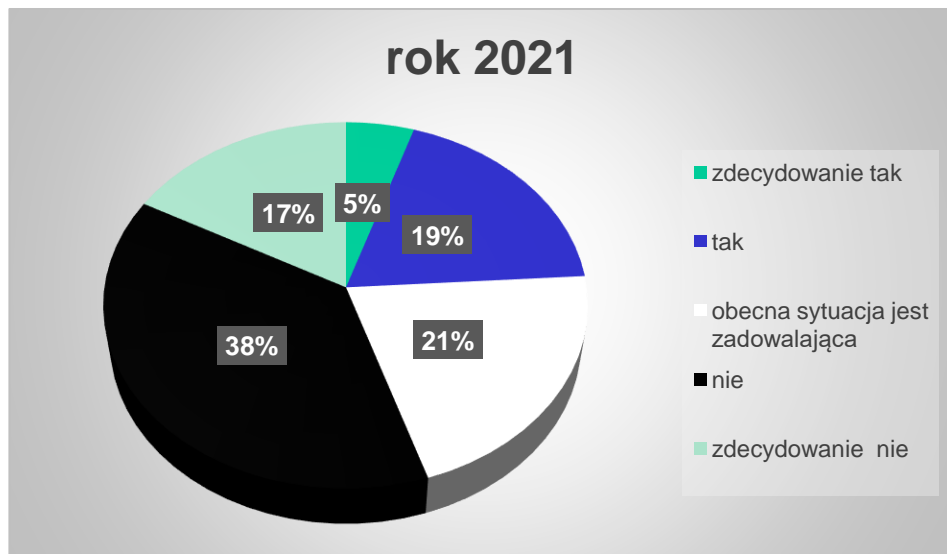
Wykres 5. Oceny wejścia Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej w roku 2021 i 2022

Udział odpowiedzi respondentów w %	Zdecydowanie tak	Tak	Nie miało istotnego wpływu	Nie	Zdecydowanie nie
Rok 2021	53	36	5	5	1
Rok 2022	50	31	10	7	1

Wykres 6. Ocena przekazania części kompetencji do Unii Europejskiej w roku 2020 i 2021

Udział odpowiedzi respondentów w %	Zdecydowanie tak	Tak	Obecna sytuacja jest zadowalająca	Nie	Zdecydowanie nie
Rok 2021	5	19	21	38	17
Rok 2022	7	20	25	29	19

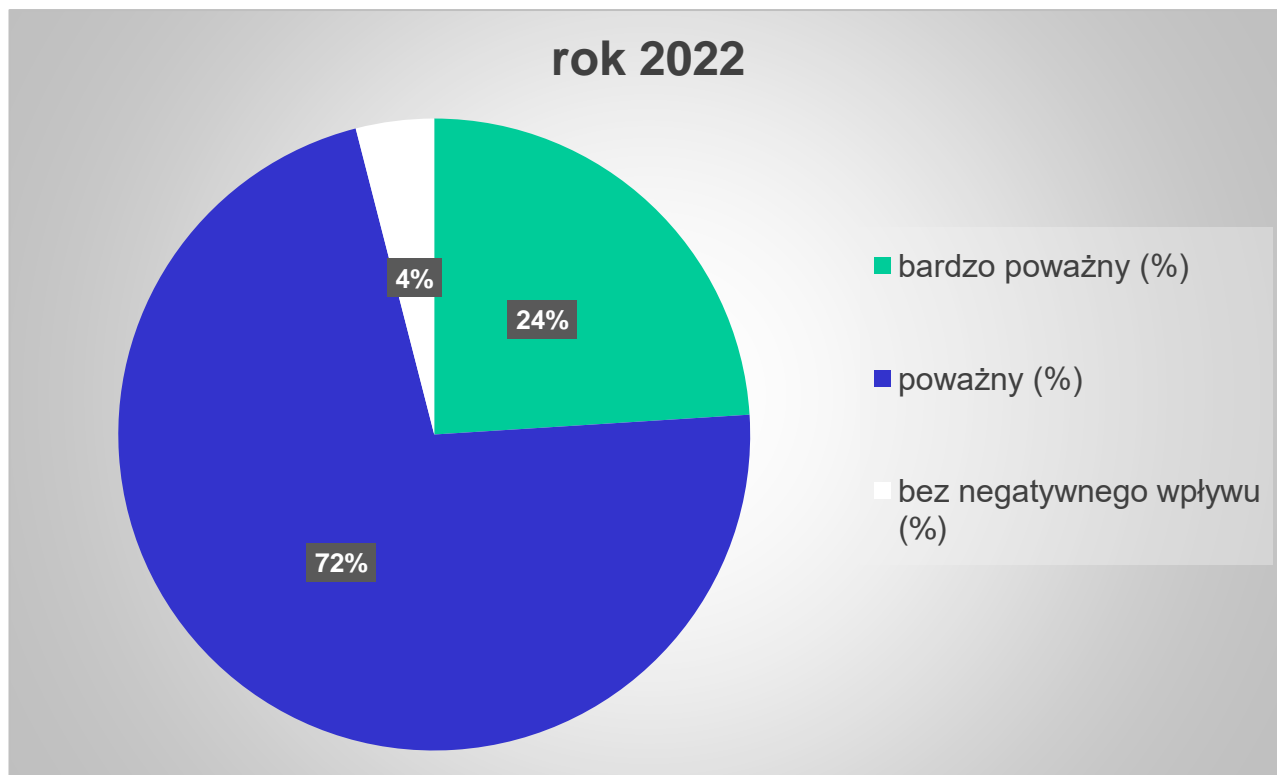
Wnioski

1. Zaufanie co do transparentności procesu wykorzystania środków unijnych wyraziło 45% badanych, więcej niż w roku 2021. Był to najwyższy procent od roku 2013.
2. Członkostwo w UE jest w długim okresie oceniane pozytywnie, w ten sposób oceniło je 81% respondentów, ale jest to prawie 10% mniej niż rok wcześniej. Zdecydowanie negatywnie ocenił członkostwo tylko jeden z respondentów.
3. Ewentualne większe przesunięcie kompetencji do organów unijnych pozytywnie oceniło tylko 27% respondentów, a nie zgodziło się z tym 48%. Udział niezgadających się z przesunięciem kompetencji pozostaje na podobnym poziomie w ostatnich latach.
4. Z aktualnym stanem podejmowania decyzji w UE w zakresie promowania interesów Słowacji zgodziło się 42% respondentów, a nie zgodziło się 26%.
5. W roku 2022 aż 61% respondentów przypuszcza, że mechanizmy przyjęte w ramach polityki ekologicznej nie są zgodne z interesem Słowacji. Interesy unijne i słowackie nie są zbieżne w tym zakresie.

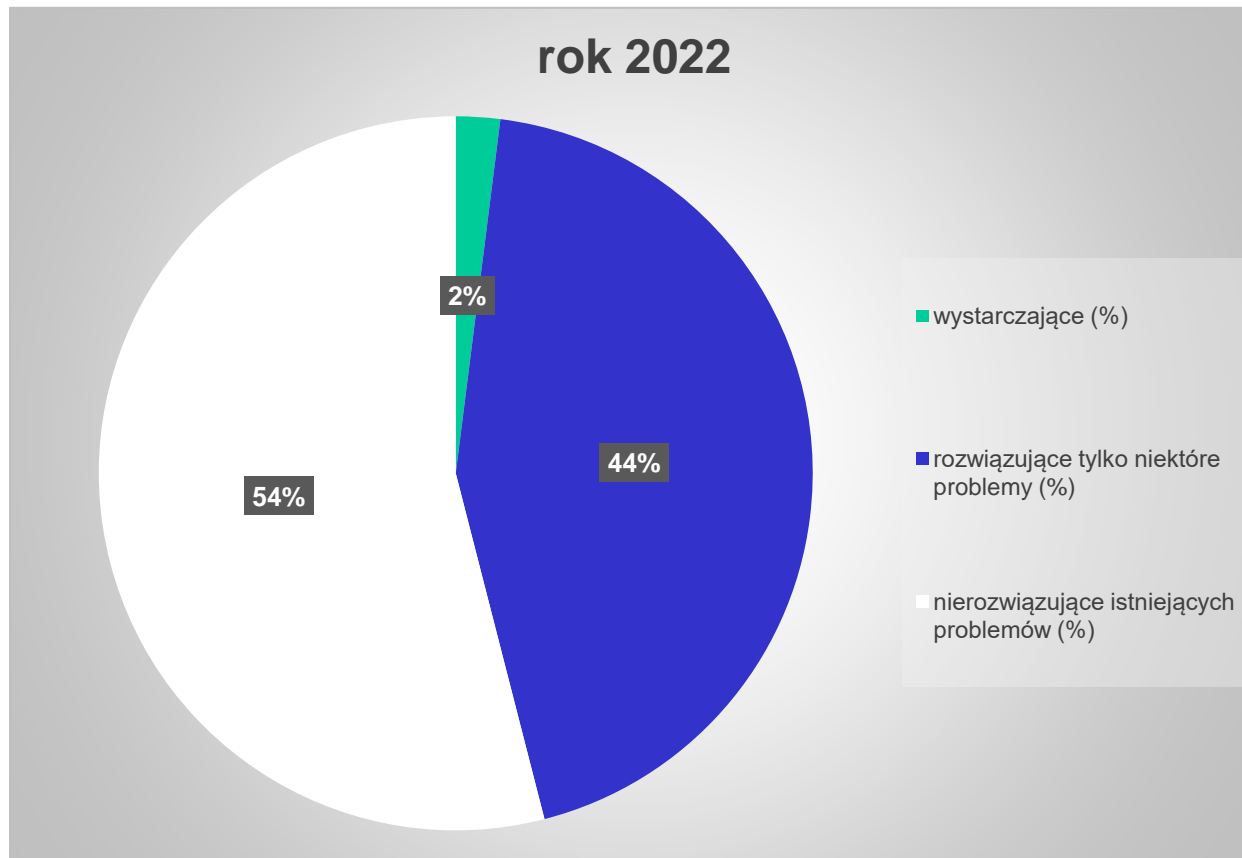
Kryzysowe uwarunkowania makroekonomiczne

- Z punktu widzenia realnego produktu krajowego brutto słowacka gospodarka na początku 2022 r. osiągnęła wyniki sprzed pandemii, ale jej wychodzenie z szoku związanego z pandemią było wolniejsze w porównaniu ze średnią dla strefy euro. Nawet w najbliższych latach nie jest prawdopodobne, aby tempo wzrostu gospodarczego na Słowacji znacznie przekroczyło średnią Unii Europejskiej i strefy euro. Konwergencja gospodarcza Republiki Słowackiej zatrzymała się przynajmniej na kilka lat.
- W ciągu trzech kwartałów 2022 r. większość krajów Unii Europejskiej osiągnęła solidne wzrosty rok do roku realnego PKB. Pod koniec 2022 r. kilka wskaźników już sygnalizowało spowolnienie wzrostu. W 2023 roku można spodziewać się stagnacji gospodarki Unii Europejskiej, a następnie bardzo umiarkowanego ożywienia w 2024 roku.
- Na rok 2023 rząd słowacki zaplanował ogromne kwoty wydatków, które mają zrekompensować konsekwencje rosnących cen energii dla firm i gospodarstw domowych. W rzeczywistości, korzystanie z tych instrumentów może spotkać się z dużymi problemami w administrowaniu. Wg finansistów znacznie prostsze byłoby skorzystanie z ulg podatkowych.

Wykres 7. Wpływ wysokiego poziomu inflacji na przedsiębiorczość w 2022 r.

Wykres 8. Ocena działań rządu ograniczających wpływ wysokiej inflacji i cen energii na przedsiębiorczość w 2022 roku

Inflacja

1. Uczestnicy badania uważają, że wysoka stopa inflacji, z jaką spotkali się w 2022 r., jest istotnym zagrożeniem dla ich działalności biznesowej. Bez względu na to, czy uważają, że będzie ona przyczyną likwidacji biznesu, czy tylko poważnie utrudni ich działalność, 96% ankietowanych uważa inflację za poważne zagrożenie dla przedsiębiorczości.
2. Respondenci bardzo negatywnie oceniają działania rządu mające na celu łagodzenie negatywnych skutków wysokiej inflacji, jedynie 2% uważa je za wystarczające.
3. Spośród kilku wariantów określenia trybu łagodzenia problemu wysokiej inflacji respondenci preferowali wariant przyjęcia działań „krajowych”, tj. na szczeblu słowackiego rządu (75%).

Końcowe wnioski z badań:

1. Oczekiwania ankietowanych co do własnych wyników ekonomicznych za rok 2022 kształtują się nieco poniżej poziomu z poprzedniego roku 2021, kiedy to dla większości wskaźników, z wyjątkiem dynamiki obrotów i przeciętnego wynagrodzenia, odnotowano nieznaczny spadek przewidywań wzrostu. Przewidywania przedsiębiorstw na 2023r. w większości wskaźników ekonomicznych są poniżej wartości przewidywań z badania w roku ubiegłorocznym.
2. Respondenci oceniali warunki prowadzenia działalności gospodarczej w 2022 r. znacznie bardziej negatywnie niż rok wcześniej, o czym świadczy dziesięciokrotnie wyższy udział ocen niekorzystnych (61%) niż pozytywnych (6%).
Uczestnicy badania, określając swoje oczekiwania co do koniunktury w 2023 r., wyrażali się w większości negatywnie. Sprzyjających warunków dla biznesu oczekuje tylko 6% ankietowanych, niekorzystnych 59%.
3. Oceniając kształtowanie się koniunktury w długim okresie widać wyraźnie, że oczekiwania w 2022 roku nie osiągnęły istotnie lepszych ocen niż wieloletnia średnia.
4. Polityka gospodarcza Rządu Republiki Słowackiej została w 2022 roku oceniona negatywnie w stosunku do 2021 roku, ocena potwierdziła również znaczne pogorszenie się oceny działalności władzy wykonawczej nawet w okresie od 2010 roku. Jedynie 2% respondentów oceniło politykę rządu pozytywnie, a aż 68% negatywnie.

Końcowe wnioski z badań cd.:

5. Jedynie 1% ankietowanych pozytywnie oceniło komunikację słowackiego rządu z instytucjami sektora biznesu w 2022 roku, co jest najniższą wartością od 2010 roku. Negatywnie oceniło ją 59% respondentów.
6. Oceniając wpływ gmin na otoczenie biznesowe w 2022 r., w porównaniu rok do roku nie nastąpiła zasadnicza zmiana w stosunku do dwóch poprzednich lat.
7. Uczestnicy ankiety domagają się, aby rząd w 2022 r. podjął działania głównie na rzecz złagodzenia skutków wysokiej inflacji oraz obniżenia stawek podatków i składek.
8. W 2022 r. za największe ryzyko dla biznesu uznano „wzrost cen środków produkcji, zwłaszcza energii”, następnie „wysokie obciążenia podatkowe i składkowe” oraz „brak wykwalifikowanej siły roboczej”.
9. Od dłuższego czasu w ciągu ostatnich 10 lat za największe ryzyko dla działalności gospodarczej oceniane są „wysokie obciążenia podatkowe i składkowe”, następnie „słabe egzekwowanie prawa” oraz „spadek popytu zagranicznego w związku z kryzysem”.

Końcowe wnioski z badań cd.:

10. Mimo że zainteresowanie wykorzystaniem funduszy europejskich wzrosło o 5% rok do roku w porównaniu z 2021 r., nie odbiegało ono od wieloletnich danych obserwowanych od 2014 r. 45% uczestników badania uważa, że procedura alokacji środków Unii Europejskiej jest przejrzysta, ta pozytywna ocena jest najwyższą wartością osiągniętą od 2013 roku.
11. Członkostwo Słowacji w Unii Europejskiej pozytywnie ocenia 81% respondentów. Choć w dłuższej perspektywie udział ten jest nieco niższy od poparcia osiąganego od 2015 r., to z drugiej strony tylko 1% ankietowanych ma opinię wyraźnie negatywną.
12. Ewentualne większe przeniesienie kompetencji w zakres Unii Europejskiej pozytywnie oceniło 27% uczestników badania, 48% nie zgodziło się z tym, co stanowi odsetek odpowiedzi w dolnej części przedziału od 2015 r. Obecny stan decyzyjny w Unii Europejskiej w zakresie promowania interesów Słowacji akceptuje 42% uczestników badania, 26 % się z tym nie zgodziło.
13. W porównaniu z poprzednim badaniem z 2021 r., w 2022 r. odsetek respondentów, którzy uważają, że procedura Unii Europejskiej, a nawet Republiki Słowackiej w zakresie egzekwowania środków ochrony środowiska w niewystarczającym stopniu uwzględnia interesy gospodarcze Słowacji, wzrosła do 61%, a więc o 10% więcej niż w 2021 roku.